

Grootstedelijk onderwijsbeleid

Leonard Geluk (CDA) is wethouder van Jeugd, Gezin en Onderwijs in Rotterdam. Voorheen had hij ook de integratie van allochtonen in zijn portefeuille. Onlangs schreef hij, mede namens zijn collega's uit Amsterdam, Den Haag en Utrecht, een brandbrief (9/10/2008) naar het ministerie.¹ Volgens het ANP wordt in de brief vooral gepleit voor een strenger overheidsoptreden tegen de lage onderwijskwaliteit van 'zwakke scholen', zonodig uitmondend in gedwongen sluiting.² Maar de vier grote steden hebben méér noten op hun zang.

Hoe reageerden de verschillende actoren op deze brief? De *Onderwijsinspectie* zegt in een persbericht (9/10/2008) blij te zijn met de aandacht van de G4 [= de vier grote steden] voor (zeer) zwakke scholen; zij wijst erop dat (zeer) zwakke scholen onder geïntensiveerd toezicht worden geplaatst en dat de desbetreffende scholen meestal binnen twee jaar de nodige verbeteringen aanbrengen; en 'als verbetering uitblijft, meldt de inspectie dit aan de minister van onderwijs, die dan maatregelen kan nemen.'³

De *VO-raad* komt de volgende dag met een scherpere reactie:⁴ '[De] G4-wethouders doen in [hun] oproep [de] complexe werkelijkheid [van zwakke] scholen geweld aan (...); volgens ons is een zwakke school lang niet altijd een school die slecht presteert.' Zij 'krijgen vaak alle achterstandsproblematiek voor hun kiezen, bijvoorbeeld omdat ze zich in achterstandswijken bevinden. Het gaat dan om een accumulatie van grootstedelijke problematiek: leerlingen die uit sociale achterstand komen, die met een wankel thuisituatie te maken hebben of die kampen met taalachterstand. Deze scholen leveren vaak een prestatie van formaat, alleen al door ze binnenboord te houden.'

Die zelfde dag sluit ook *Jan Jacob van Dijk (de CDA-onderwijspecialist in de Tweede Kamer)* zich daarbij aan:⁵ 'Ben je zwak als je heel zwakke leerlingen binnenkrijgt die aan het eind van groep acht een lage Citoscore halen?' Hij vindt niet dat de onderwijsinspectie tekortschiet. Pas als blijkt dat ze niet alles doen om hun onderwijs te optimaliseren, dan 'pas (...) moet de overheid ingrijpen.' Hij is dus huiverig om de stekker uit een zwakke school te trekken. Kijk naar de onbedoelde effecten bij twee islamitische scholen in Amsterdam: 'De een was inhoudelijk niet al te sterk en had de organisatorische, financiële en administratieve zaken niet op orde. De ander had dat wel op orde, maar was inhoudelijk heel zwak. Het gevolg was dat de eerste school de deuren moest sluiten waardoor haar leerlingen naar die heel zwakke school overstapten.' Van Dijk vindt dat de onderwijsinspectie de regie moet houden en hij is er op tegen dat de grote steden meer bevoegdheden zouden krijgen om scholen die geen kwaliteit leveren aan te pakken.

Maar dat is nu juist datgene wat Leonard Geluk in zijn brandbrief bepleit:

- '(...) kinderen horen thuis op kwalitatief goede scholen! (...) Als het echter gaat om de kwaliteit van onderwijs hebben de gemeenten feitelijk geen positie. En dat wringt. Met goedwillende schoolbesturen kunnen wij prima zaken doen en valt in een breder kader afspraken te maken over het kwaliteitsbeleid van de scholen. Maar wij staan met lege handen als schoolbesturen, met een verwijzing naar hun autonomie, zich onttrekken aan een gemeenschappelijke aanpak met andere schoolbesturen en gemeente en in feite niet bereid zijn tot het maken van afspraken. Dat ondermijnt het effect van convenanten van degenen die zich wel committeren. Waar dan bovendien evident slecht functioneren aan de orde is, moet worden ingegrepen. En dat gebeurt nu niet of onvoldoende.'
- 'We zien in de G4 concentratiescholen van leerlingen die gebukt gaan onder een opeenstapeling van problemen. Zwakke scholen worden verlaten door de meer getalenteerde leerlingen. De negatieve dynamiek in leerling-stromen die daardoor op gang komt, brengt zelfs goede scholen in onze steden in de problemen.'
- 'Wat we willen is 'a) Invoering van een verplichting voor schoolbesturen om in het kader van lokale convenanten afspraken te maken met gemeenten over o.m. de bevordering van de onderwijskwaliteit; bij voorkeur binnen de aanstaande wetgeving over goed bestuur. b) Scheppen van een wettelijke bevoegdheid van gemeenten om scholen bij de minister voor te dragen voor een bestuurlijk verbetertraject dat uiteindelijk een vorm van bewindvoering of sluiting tot gevolg kan hebben;⁶ dit als onderdeel van de interventieladder van het rijk. c) Het bieden van een wettelijke bevoegdheid aan gemeenten om ouders mede op grond van kwaliteitsaspecten te adviseren bij hun schoolkeuze.'
- 'Wij vragen het kabinet het toezicht op (zeer) zwakke scholen door middel van de inspectie veel krachtiger in te zetten en waar nodig ministeriële sancties toe te passen. Wij zijn als G4 bereid om met rijk en schoolbesturen vergaand samen te werken aan en te investeren in het onderwijs en de omgeving daarvan in onze steden. Daarbij zijn wij bereid met de PO-Raad en de VO-Raad gezamenlijk een kwaliteitsagenda voor grote steden op te stellen. Dit met behoud van ieders verantwoordelijkheid en autonomie, maar ook met ieders inzet en verantwoordelijkheid voor het optimaliseren van onderwijskwaliteit.'⁷

Wat kunnen we uit deze brief opmaken? Wethouder Geluk heeft het *onder meer* over de beheersing van de onderwijskwaliteit. Maar hij laat niet het achterste van zijn tong zien. Hij wil op onderwijsgebied meer bevoegdheden voor de grote gemeenten, maar het gaat hem daarbij *niet alleen* om de onderwijskwaliteit. Hij wil convenanten met de schoolbesturen sluiten en hij wil meer bevoegdheden om (zeer) zwakke scholen te dwingen tot die convenanten toe te treden. Voor een goed begrip van de intenties van de brandbrief moeten we ons afvragen *op welke andere beleidsgebieden*, behalve op onderwijskwaliteit in enge zin, de G4-wethouders convenanten met de scholen willen sluiten. Te denken valt aan:

- de ontwikkeling van kracht- of prachtwijken, het ontmantelen van getto's waarin kansarme bevolkingsgroepen geconcentreerd zijn;
- het totstandbrengen van 'kleurrijke' scholen;⁸ het verwittigen van 'zwarte' en het verzwarten van 'witte' scholen (désègregatie);⁹ en eventueel ook het sluiten van islamitische scholen??¹⁰
- het reduceren van risico's op radicalisering en polarisering in de hoek van het moslimfundamentalisme of het rechtsextremisme;¹¹
- het bevorderen van integratie (of assimilatie???) van allochtonen in de Nederlandse samenleving;¹² burgerschapsvorming;¹³ verbod op gelaatsbedekkende kleding;¹⁴
- jeugdbeleid; handhaving van de leerplicht en bestrijding van schooluitval; bestrijding van alcohol- en drugsgebruik;¹⁵ criminaliteitsbestrijding.¹⁶

Op deze beleidsgebieden zullen de scholen enerzijds en de gemeentelijke en regionale overheden anderzijds uiteraard vaak met elkaar in botsing komen. Vanuit de scholen gezien, gaat het daarbij om handhaving van hun zelfgekozen missie en identiteit (en hun voortbestaan!), om nakoming van hun zorgplichten, om hun vertrouwensrelatie met de leerlingen en de ouders, en om hun pedagogische taak leerlingen voldoende ruimte te bieden vorm te geven aan de eigen ontwikkeling. Vooral in Rotterdam worden de scholen daarbij geconfronteerd met een gemeentelijke overheid die de grenzen van de rechtsstaat opzoekt (en volgens de Gemeentelijke Ombudsman zelfs overschrijdt) om haar beleidsdoelen en -opvattingen te verwezenlijken. Het is dan de taak van de rijksoverheid ervoor te zorgen dat er binnen dat spanningsveld voldoende *checks and balances* blijven bestaan opdat scholen zich binnen de wettelijk vastgelegde verhoudingen kunnen verzetten tegen convenanten die de gemeente hun wil opleggen.

Maar volgens Lodewijk Asscher (PvdA), de Amsterdamse wethouder van Financiën, Economische Zaken, Onderwijs, Inburgering en Jeugdbeleid, is dat nu juist het probleem: de verhoudingen zijn uit balans en daarom moet de gemeente zich met de onderwijskwaliteit bemoeien en harde verbeterafspraken met zwakke scholen maken.¹⁷ 'Kinderen worden [in de ruim dertig zwakke basisscholen in Amsterdam] absoluut zwaar verwaarloosd. Ze leren niet goed lezen, schrijven of rekenen.' Daarom heeft hij zich achter de brandbrief van Leonard Geluk gesteld. Hij vindt het onterecht dat bijzondere scholen zich soms beroepen op hun onderwijsvrijheid als de overheid zich [naar hun mening] te veel met de gang van zaken bemoeit: 'Vrijheid van onderwijs is een groot goed, maar niet als het betekent de vrijheid om een kind te verwaarlozen.'

De Utrechtse wethouder Rinda den Besten (PvdA) zwijgt eveneens over de multilaterale convenanten.¹⁸ Zij benadrukt dat de vier onderwijswethouders veel respect hebben voor de vele leerkrachten die keihard werken in vaak moeilijke omstandigheden. En de Utrechtse schoolbesturen zijn 'niet onwelwillend; maar ik heb wel eens twijfels over de vraag of de inspectie wel kijkt naar de capaciteit van directies of schoolbesturen om verbeterplannen uit te voeren. De onderwijsinspectie zou actiever moeten streven naar kwaliteitsverbetering.' De enige zeer zwakke school alhier is het Meerstroom College (vmbo). Zij vindt dat zo'n school hulp, advies en begeleiding nodig heeft, terwijl die nu volgens haar aan z'n lot wordt overgelaten.

Het openbaar schoolbestuur (NUOVO¹⁹) tekent hierbij aan 'dat het bestuur absoluut goed met de gemeente samenwerkt om de kwaliteit van zwakke scholen te verbeteren.' Maar de gemeente Utrecht komt niet met extra geld of met betere huisvesting over de brug. Harder werken aan de kwaliteit van de vmbo's vereist volgens de bestuursvoorzitter verbetering van de huisvesting: 'Dat is een verantwoordelijkheid van de gemeente. Onze docententeams werken hard. Maar er moet ook zo snel mogelijk betere huisvesting komen. Daarmee straal je uit dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit van het vmbo.'

Het *landelijke* plaatje is volgens de Utrechtse wethouder dat de onderwijsinspectie en het ministerie 'hun werk niet goed genoeg doen.'²⁰ Ze moeten 'sneller en krachtiger optreden tegen slechte scholen' en 'zeer zwakke scholen sneller sluiten dan ze nu doen.' De G4 'willen geen oorlog tegen leraren of schoolbesturen. De meesten doen het goed. Wij willen alleen kunnen optreden tegen onwillige besturen.'

-
- ¹ <http://nrc.nl/redactie/doc/briefweth.doc>;
http://www.trouw.nl/nieuws/onderwijs/article1875782.ece/Brief_wethouders_G4.html
- ² http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1075961.ece/Grote_steden_luiden_noodklok_over_onderwijs (9/10/08)
- ³ http://www.onderwijsinspectie.nl/nl/home/naslag/Alle_berichten/inspectie-blij-met-aandacht-g4-voor-zwakke-scholen
- ⁴ <http://www.vo-raad.nl/nieuws/zwakke-scholen-leveren-vaak-prestatie-van-formaat1>
- ⁵ http://www.trouw.nl/nieuws/onderwijs/article1876117.ece/CDA_op_de_bres_voor_onderwijsinspectie_.html
- ⁶ In de brandbrief wordt met name de islamitische V.O.-school Ibn Ghaldoun genoemd, die volgens de G4 voor sluiting in aanmerking komt (zie: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=394>). Maar er zijn volgens wethouder Geluk in Rotterdam nog één of twee andere scholen die het zelfde lot verdienen (zie: http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1076304.ece/Een_beroerde_school_kan_jarenlang_zijn_gang_gaan).
- ⁷ Met deze verwijzing naar de VO-raad als potentiële samenwerkingspartner (over de hoofden van de schoolbesturen en de leraren heen), wordt bij de vereniging Beter Onderwijs Nederland een open zenuw geraakt. Zie: <http://beteronderwijsnederland.net/node/4955>.
- ⁸ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=453>
- ⁹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=411>
- ¹⁰ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=145>
- ¹¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=129>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=483>;
<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=294>
- ¹² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=272>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=318>;
<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=19>
- ¹³ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=307>
- ¹⁴ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=466>
- ¹⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=237>
- ¹⁶ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=325> (<http://www.rotterdam.nl/Rotterdam/Internet/Collegesites/wethoudergeluk/elektronisch%20kinddossier/Brief%20G4%20aan%20Rouvoet%20mbt%20elektronisch%20kinddossier%20100707.doc>); <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=484>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=187>;
<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=110>
- ¹⁷ Harriët Salm, 'Waar blijft de vrijheid van het kind als het niet leert lezen?' *Dagblad Trouw* 10/10/2008. URL: <http://www.trouw.nl/nieuws/onderwijs/article1875300.ece/> (http://www.trouw.nl/nieuws/onderwijs/article1875300.ece/___rsquo_Waar_blijft_de_vrijheid_van_het_kind_als_het_niet_leert_lezen___rsquo_.html).
- ¹⁸ Hester van de Kaa, Noodkreet voor onderwijs. *Algemeen Dagblad* 9/10/2008. URL: http://www.ad.nl/utrecht/stad/2683251/Noodkreet_voor_onderwijs.html
- ¹⁹ <http://www.nuovo.eu/Page/sp968/index.html>
- ²⁰ http://www.nrc.nl/binnenland/article2016484.ece/Wethouders_sluit_slechte_scholen